

Advies thema verantwoord middelengebruik

Aanscherpen ambities

Aanleiding

In het Meerjarenbeleidsprogramma Drenthe Samen Gezond in Beweging (MJP) en het uitvoeringsprogramma (UVP) is verantwoord middelengebruik een focusthema. De ambtelijke themagroep Sport en Preventie heeft aan het netwerk Drenthe gezond gevraagd om een verdieping te maken op het thema middelengebruik. Met 5 gerichte aandachtspunten:

- ondersteuningstraject rookvrije omgeving;
- vergunningen gemeenten bij openbare evenementen met alcohol;
- voorlichting Noordenveld 'kroegentocht';
- kansen rookvrije werkplekken;
- versterken preventie in scholen en sportomgevingen.

VNN, ZIF/ KvdV, GGD Drenthe en de programmamanager van Drenthe Gezond hebben een tijdelijke expertgroep middelengebruik gevormd om deze verdieping te maken.

Om een goede verdieping te kunnen maken, zijn we in overleg met de themagroep teruggedaan naar de probleemanalyse. Wat zien we in Drenthe kijkend naar het thema verantwoord middelengebruik. Hieruit komt naar voren dat middelengebruik in Drenthe relevant is. Daarnaast is er een duidelijke urgentie op de thema's vanuit het landelijk preventieakkoord.

Ambities

In het meerjarenbeleidsprogramma Drenthe Samen Gezond in Beweging wordt ingezet op het verhogen van de ervaren gezondheid van Drenten. Hierbij wordt gekeken naar de aspecten van positieve gezondheid en het bieden van een gezonde omgeving. In deze omgeving moeten de gezonde keuzes de gemakkelijke keuzes worden.

Daarbij staat ambitie 2.1 in het tekenen van middelengebruik.

Middelengebruik terugdringen met inzet op een rookvrije generatie, verantwoord alcohol gebruik en tegengaan van drugsgebruik

Deze ambitie is breed. Om de ambitie te realiseren is het nodig concretere ambities te formuleren.

Kernboodschap

Het ambitieniveau van het MJP op de 3 genoemde thema's (roken, alcohol en drugs) kan nog verder worden aangescherpt. Kijkend naar aangescherpte ambities zit er nog een kloof tussen de huidige situatie en de gewenste situatie. Willen we dat in Drenthe de ambities worden gehaald in 2040 zijn er extra inspanningen nodig om de kloof te dichten.

Leeswijzer:

In dit document geven we op hoofdlijnen een beeld van de Drentse situatie ten aanzien van middelengebruik met een aangescherpte ambitie. Daarnaast laten we de kloof tussen de huidige situatie en de gewenste ambitie zien. Als laatste bespreken we kort de uitgangspunten voor een effectieve aanpak.

Advies ambities

Om de ambities te concretiseren kijken we naar de beelden/cijfers in wat we in Drenthe zien en sluiten we aan bij de preventieakkoorden (landelijk en lokaal). Daarbij geven we aan wat de kloof tussen de huidige en gewenste situatie is en welke voorwaarden nodig zijn om de ambities te kunnen realiseren. We onderscheiden drie middelen in de ambities: roken, alcohol en drugs.

Thema Roken

Roken is een ernstige verslaving die veel persoonlijk en maatschappelijk leed veroorzaakt. Nog altijd sterven er in Nederland ieder jaar meer dan 20.000 mensen aan de gevolgen van (mee)roken. Roken is daarmee de nummer één te voorkomen doodsoorzaak. Bovendien wordt in totaal 9,4% van de ziektelast in Nederland veroorzaakt door roken (VTV 2018) wat jaarlijks tot € 2,4 miljard aan zorgkosten leidt (de Kinderen et al., 2016). Tegelijkertijd raken er iedere week honderden nieuwe kinderen verslaafd aan roken. Als zij blijven roken, is de kans meer dan 50% dat zij aan de gevolgen daarvan zullen komen te overlijden.

Drents beeld roken

Vergeleken met Nederland wordt in Drenthe meer gerookt. De trend is dat het aantal inwoners dat rookt afneemt. Toch zijn er een aantal leeftijdsgroepen waar het percentage rokers relatief hoog is. Namelijk 16 – 18 jaar en 19 – 34 jaar. Inwoners die praktisch geschoold zijn roken vaker, dit is in lijn met het landelijke beeld. Roken is vooral een probleem vanuit het gemeentelijke gezondheidsdomein en heeft vanuit het gemeentelijke perspectief van veiligheid weinig urgentie. De sociale norm is over het algemeen 'roken dat doe je niet'. Met uitzondering van de settings van meer praktisch geschoolde inwoners, daar is roken nog heel normaal.

Meer concrete ambities voor roken:

Realiseren van een rookvrije generatie.

In 2040:

- rookt 0% van de jongeren onder de 18 jaar (2019 nog 6%);
- rookt 0% van de zwangere vrouwen (exacte cijfers niet bekend);
- rookt < 5% van de volwassenen boven de 18 jaar (2020 nog 20%).

Wat nu al in Drenthe gebeurt en helpend is voor deze ambitie:

- Lokaal preventieakkoord
- Stimuleringstraject rookvrije omgeving dat GGD Drenthe uitvoert voor gemeenten in Drenthe (loopt t/m juni 2022)
- Gezonde school (rookvrij schoolterrein, roken is ook onderdeel van het preventieprogramma Helder op school) (op dit moment 3 scholen in Drenthe die voor het thema roken, alcohol, drugs het vignet Gezond school hebben)
- Rookvrije sportterreinen en de ondersteuning vanuit JOGG-Teamfit
- Programma Kansrijke Start
- Deskundigheidsbevordering voor (zorg)professionals vanuit VNN
- Samenwerking met ziekenhuizen en verloskundigenpraktijken, zodat doorverwijzing plaatsvindt naar VNN
- Opvoedingsondersteuning voor ouders vanuit VNN, mede onder de kapstok van de campagne NIX18
- Beschikbare ondersteuningsaanbod stoppen met roken is per gemeente inzichtelijk gemaakt
- Campagnemix Gezond Leven in Drenthe met verbinding naar campagnes rondom roken zoals Stoptober

Thema alcohol

Met de toename van welvaart na de Tweede Wereldoorlog is het alcoholgebruik sterk toegenomen, maar de totale hoeveelheid alcohol die jaarlijks per hoofd van de bevolking is geconsumeerd sinds de eeuwwisseling, is langzaam maar zeker afgenomen. Het laatste jaar is er sprake van een stabilisering. Problematisch alcoholgebruik leidt tot maatschappelijke kosten; het kan immers zorgen voor o.a. productiviteitsverlies, vroegtijdig overlijden, verkeersongevallen, ziekte en verslaving (en dus ook zorgkosten), kosten voor politie en justitie en problemen in de persoonlijke levenssfeer. De schade komt daarmee niet alleen voor rekening van het individu dat alcohol drinkt, maar ook voor die van de rest van de samenleving en specifiek de naasten.

Drents beeld alcohol

In Drenthe wordt meer alcohol gedronken vergeleken met de rest van Nederland. De trend is dat het alcoholgebruik daalt. Risicogroepen zijn jongeren, zwangere vrouwen, ouderen en zware drinkers. Invloed van opleidingsniveau is bij alcohol minder eenduidig, er wordt meer alcohol gedronken door de hoge en lage opleidingsniveaus. Overmatig alcoholgebruik wordt zowel vanuit het gemeentelijke gezondheidsdomein als vanuit het gemeentelijke veiligheidsdomein als problematisch gezien. Sociale norm is dat alcohol drinken erbij hoort. Drankgebruik door jongeren onder de 18 lijkt geaccepteerd, de acceptabele leeftijdsgrens verschuift wel wat naar boven. Inzetten op terugdringen alcoholgebruik wordt veelal als betuttelend ervaren.

Concrete ambities voor alcohol

Terugdringen van schadelijk alcoholgebruik

In 2040:

- drinkt 0% van de jongeren <18 jaar alcohol (2019 nog 34% waarvan 22% bingedrinken)
- drinkt 0% van de zwangere vrouwen alcohol (exacte cijfers niet bekend);
- drinkt <5% van de volwassen/ ouderen inwoners overmatig (2020 nog 7%)
- drinkt <5% van de volwassen/ ouderen inwoners zwaar (2020 nog 9%)

Wat nu al in Drenthe gebeurt en helpend is voor deze ambitie:

- Lokaal preventieakkoord
- Gezonde sportkantines
- Gezonde school (op dit moment 3 scholen in Drenthe die voor het thema roken, alcohol, drugs het vignet Gezond school hebben) alcohol is ook onderdeel van het preventieprogramma Helder op school)
- Campagnemix 'Gezond leven in Drenthe' met verbinding naar alcohol campagnes zoals IkPas
- Lokale preventie- en handhavingssystemen alcohol
- Gespreksgroepen voor naasten olv VNN
- Vroegsignalering om problemen te voorkomen
- Opvoedingsondersteuning voor ouders vanuit VNN, mede onder de kapstok van de campagne NIX18
- Trainingen door VNN om signaleringsvaardigheden van huisartsen en andere zorgprofessionals te versterken

Thema drugs

Hoewel de opvatting soms is dat er veel drugs gebruikt wordt in Nederland, laten de cijfers het tegendeel zien. Zeker als je het afzet tegen het alcoholgebruik. Van de verschillende soorten drugs wordt cannabis het meest gebruikt. Door bepaalde groepen jongvolwassenen worden met regelmaat uitgaansdrugs gebruikt. Maar dit leidt in de meeste gevallen niet tot grote problemen. Toch is het belangrijk om aandacht te hebben voor drugsgebruik en te interveniëren daar waar sprake is van risicovol gebruik. Het is vaak effectiever om drugsvoorlichting en educatie te richten op de omgeving van jongeren dan op de jongere zelf. Met kennis over de verschillende middelen en de signalen die kunnen duiden op problemen, én over hoe te handelen, kunnen ouders en professionals in gesprek blijven met jongeren en tijdig hulp bieden.

Drents beeld voor drugs

Het drugsgebruik in Drenthe lijkt in de cijfers gering en stabiel. Het effect van middelen en het risico op verslaving is per persoon verschillend. Risicogroepen zijn kwetsbare inwoners. Vanuit het gemeentelijke gezondheidsdomein is beperkte urgentie, er zijn zorgen bij bepaalde risicogroepen. Vanuit het gemeentelijke veiligheidsdomein is een grote urgentie voor overlast en onveiligheid door drugsgebruik. Sociale norm is dat het gevaarlijk en eng is om drugs te gebruiken. En tegelijkertijd kan bij jongeren het willen experimenteren en het spannend zijn uitnodigen tot drugsgebruik.

Concrete ambities voor drugs

Terugdringen van schadelijk drugsgebruik

In 2040:

- Gebruikt 0% van de jongeren <18 jaar drugs (2019 nog 4% voor cannabis)
- Gebruikt 0% van de zwangere vrouwen drugs (exacte cijfers niet bekend)
- Gebruikt <4% van de jong volwassenen (19 – 34 jaar) drugs (2020 nog 6%)

Wat nu al in Drenthe gebeurt en helpend is voor deze ambitie:

- Gezonde school (op dit moment 3 scholen in Drenthe die voor het thema roken, alcohol, drugs het vignet Gezonde school hebben) (drugs is ook onderdeel van het preventieprogramma Helder op school)
- Deskundigheidsbevordering voor (zorg)professionals vanuit VNN
- Vroegsignalering om problemen te voorkomen, oa door inzet Testservice van VNN
- Opvoedingsondersteuning voor ouders vanuit VNN, mede onder de kapstok van de campagne NIX18

Uitgangspunten voor een effectieve aanpak

Om de ambities in 2040 te halen, weten we dat een integrale aanpak effectief is. Een effectieve integrale aanpak kost tijd. Als je impact wil maken is het belangrijk om in te zetten op een goed lopende structuur, gedeeld eigenaarschap en het proces dat steeds wordt geëvalueerd en bijgesteld. Een integrale aanpak zet de mens centraal en gaat uit van 4 pijlers, waar in samenhang op wordt ingezet.

| | |
|---|--|
| <p>1. Voorlichting en educatie Aan inwoners worden voorlichting en educatie aangeboden die passen bij hun leefsituatie en levensfase. Het gaat vooral om bewustwording en stimuleren van gezondheidsvaardigheden. Aandacht voor opvoeding, voor kritische perioden in de ontwikkeling en ingrijpende levensgebeurtenissen. Bv. preventieprogramma Helder op school, voorlichting over de gezondheidsrisico's van alcohol</p> | <p>2. Signalering, advies, ondersteuning (Dreigend) middelengebruik wordt gesignaleerd en bespreekbaar gemaakt. Voor mensen die dat willen zijn advies en ondersteuning beschikbaar. Preventie, signalering en zorg dienen optimaal op elkaar afgestemd worden. De gemeente kan professionals faciliteren bij de onderlinge afstemming en samenwerking. Bv. trainingen voor professionals over het herkennen van risicovol gedrag, inzetten op vroegsignalering, meer opvoedingsondersteuning voor ouders</p> |
| <p>3. Fysieke en sociale omgeving Partners in de wijk/ gemeenten/ provincie spannen zich in om veranderingen te realiseren in de fysieke en sociale omgeving zodat de toegang tot tabak, alcohol en drugs wordt verkleind en gebruik wordt ontmoedigd. Bv. geen alcoholreclame bij het sportveld, meer rookvrije plekken, hulp voor naasten.</p> | <p>4. Regelgeving en handhaving Overheden (landelijk en gemeentelijk) hebben met regelgeving en handhaving invloed op de sociale economische en fysieke omgeving. Zij kunnen bijvoorbeeld met inrichting en handhaving van de publiek ruimte gebruik ontmoedigen. Bv. meer rookvrije plekken, beperking van prijsacties op producten met alcohol (maximaal 25% korting)</p> |

In deze 4 pijlers is het belangrijk om te kijken naar de leefomgevingen, levensloop fases en daarbij horende life events en niveaus van activiteiten (bestuurlijk, beleid, professionals en inwoners). Als er op alle vlakken activiteit en verbinding is, kunnen we spreken van een integrale aanpak.

De kloof

Er is zowel voor roken, alcohol als drugs sprake van een kloof tussen de huidige situatie en wat er nodig is om de gewenste concretere ambities te kunnen bereiken in 2040. Mochten de Drentse gemeenten deze ambities nastreven dan is naast het doorzetten van huidige inspanningen op alle thema's ook extra inzet vereist. Want als we doorgaan met wat we nu doen, gaan we de ambities niet bereiken.

Voor een advies over een effectieve aanpak zullen we moeten inzoomen op bepaalde doelgroepen of bepaalde pijlers.